

dr Ryszard Ślązak

POWOJENNE ODSZKODOWANIA POLSKI WOBEC ZACHODU (CZĘŚĆ I)

Po zakończeniu w Europie II wojny światowej, po kapitulacji zbrodniczej III Rzeszy niemieckiej, w maju 1945 roku, Polska miała już właściwie dwa rządy. Rząd konstytucyjny II Rzeczypospolitej przebywający na emigracji, który już pozostał na niej. Ten rząd w czasie wojny zaciągał w imieniu Państwa Polskiego zobowiązania i miał też należności dla Polski. W kraju sowieci instalowali nowe podległe im wasalne władze, później zwane ludowymi. Te nowe krajowe władze natychmiast przystąpiły programowo do zmiany istniejącej struktury organizacyjnej Państwa i jego struktur własnościowych i wynikających z nazewnictwa reformatorskiego represji ekonomicznych. Najdotkliwszą represję nałożono na powstańczą Warszawę, tak zwanym dekretem Bieruta oraz na rodaków o podwójnym, polsko-włoskim obywatelstwie zabierając ich majątki w tak zwany zarząd przymusowy, prawnie istnieje do dziś, na podstawie odrębnego dekretu z 15 listopada 1946 roku .o zajęciu w zarząd przymusowy mienia państw i ich obywateli, pozostających z Państwem Polskim w stanie wojny w latach 1939-1945.

Wcześniej, bo już 3 stycznia 1946 roku, zszokowany nową władzą Naród został zaskoczony ustawą nacjonalizacyjną o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, pozbawiającą Polaków w kraju i za zagranicą majątków produkcyjnych. Ustawa ta dla państw zachodnich była zupełnym doktrynalnym zaskoczeniem jej zastosowania i to w tym okresie i tym, że w Polsce. Zaskakującym emigrację i państwa europejskie przejawem tej nacjonalizacji i upaństwowiania w Polsce był fakt, skierowania przede wszystkim tego procesu przez władze ludowe na przejmowanie nieruchomości ziemskich i miejskich nad innymi składnikami mienia oraz wysoki stopień ingerencji samomianującej się władzy komunistycznej w struktury własnościowe, dla pełnego przejęcia mienia prywatnego. W odwecie za tę nacjonalizację i inne formy przejmowania indywidualnej i instytucjonalnej prywatnej własności przez nowe władze ludowe, zachodnioeuropejskie kraje, polscy sojusznicy z czasów wojny, zaczęli zgłaszać wszelkie swoje roszczenia majątkowo-rzeczowe i finansowe wobec tych władz, wobec Państwa Polskiego.

Pierwszym krajem, który zgłosił swoje roszczenia majątkowo-finansowe, później zwane odszkodowawczymi, była Francja, a drugim Wielka Brytania. Już w czerwcu 1946 roku rząd Bieruta potwierdza wobec Francji, że spłaci własność i współwłasność francuską w Polsce. Natomiast w sierpniu 1946 roku rząd ludowy potwierdza oficjalnie Francji, że spłaci zobowiązania zaciągnięte przez poprzednie rządy polskie wobec rządu francuskiego, jak też zobowiązania wobec francuskich instytucji i osób prywatnych zamieszkałych we Francji na czas podpisania umowy. Uzgodniono już wówczas, 1 sierpnia 1946 roku, sposób a za mienie osób prywatnych ocalałe po wojnie w Polsce, a sposób rozwiązania ewentualnego odszkodowania za mienie Polaków osiadłych po wojnie we Francji odłożono do odrębnego, późniejszego rozwiązania.

Wielka Brytania oficjalnie swoje roszczenia odszkodowawcze zgłosiła już w końcu 1946 roku. W trakcie roku 1947 trwały polsko-angielskie rozmowy odszkodowawcze i 31 października 1947 roku został podpisany w Warszawie tzw. protokół w sprawie odszkodowawczej za brytyjskie interesy dotknięte polskim ustawą nacjonalizacyjną, z dnia 3 stycznia 1946 roku o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej. Określono w nim termin obywateli brytyjskich, przez których rozumie się wszystkich obywateli brytyjskich i osoby pozostające pod ochroną brytyjską, jako przynależne do Zjednoczonego Królestwa lub do jakiegokolwiek kolonii obszaru zamorskiego lub innych obszarów znajdujących się pod protektoratem lub mandatem Zjednoczonego Królestwa. Użyto też dodatkowego terminu „brytyjskie osoby zainteresowane”, przez który to termin należy rozumieć wszystkie osoby fizyczne, które posiadały obywatelstwo brytyjskie w dniu 3 stycznia 1946 roku. Protokół ten, także uzgodnienia z polsko-brytyjskiej konferencji do spraw Niepolitycznych, stał się częścią składową układu zawartego pomiędzy rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii w dniu 14 stycznia 1949 roku „a dotyczącego ułatwienia spraw finansowych. Układ miał szersze i ponad odszkodowawcze znaczenie, bo regulował jednocześnie odszkodowania majątkowe i inne kwestie finansowe z umów polsko-brytyjskich z okresu międzywojennego. Regulował kwestie finansowe w całości, choć zawierał wymienione kwoty odszkodowań majątkowych przyjęte przez Polskę do zapłaty. Drugi układ już o charakterze niemal wyłącznie odszkodowawczym został zawarty w Warszawie 11 listopada 1953 roku. W tym układzie odszkodowawczym ujęto łączną wartość odszkodowania w kwocie 5.465.000 funtów szterlingów, płatnej ratalnie, i użyto terminu obywatel brytyjski oraz brytyjska własność .Brytyjska własność oznaczała wszelkie mienie,

prawa i interesy dotknięte przez różne polskie zarządzenia nacjonalizacyjne i wywłaszczeniowe które w dacie ustawy, dekretu lub dacie zastosowania do danego rodzaju mienia stanowiły własność w całości lub w części i to zarówno prawnie jak i w terminie faktycznego użytkowania ,w takim rozumieniu w jakim posiadali je obywatele brytyjscy .Za datę powstania roszczenia przyjęto datę ,w której zarządzenie zostało zastosowane do własności brytyjskiej .Rząd brytyjski zawierał układ we własnym imieniu i w imieniu obywateli brytyjskich .Dla udowodnienia roszczeń w odniesieniu do każdej pozycji roszczeniowej ,Rząd Brytyjski przedkładał stronie polskiej wymagane dokumenty, które według wymogów prawnych w obu krajach były bardzo zbliżone proceduralnie ,a jeśli dokumenty dotyczące jakiegoś roszczenia nie były możliwe do okazania a Rząd brytyjski nie mógł ich przedłożyć stronie polskiej ,uzyskiwał od swojego obywatela któremu miało być przyznane roszczenie wnioski o zrzeczenie się na zawsze tego roszczenia od strony polskiej W roszczeniu brytyjskim jako najważniejsze pojedyncze pozycje występowały dwa towarzystwa, Lazard Brothers and Company Limited i Prudential Company Limited którym Polska wypłaciła odszkodowanie w łącznej kwocie 531.400 funtów szterlingów. Układ odszkodowawczy ,po spłacie odszkodowania wygasł ostatecznie w roku 1967.

Stanowisko roszczeniowe Wielkiej Brytanii wobec Polski Ludowej wynikało w części z faktu, że na terytorium tego państwa zarówno w czasie wojny jak i po jej zakończeniu znalazło się najwięcej liczebnie polskiej inteligencji, która w Polsce posiadała jakąś własność majątkową. Rząd Wielkiej Brytanii zgłaszając swoje roszczenia, znał procesy nacjonalizacyjne i wywłaszczeniowe nowej władzy w Polsce i chciał uchronić własność polskiej emigracji przed zniszczeniem, czy całkowitym rozparcelowaniem, a w Polsce w tym okresie trwała emocja polityczna niszczenia burżuazyjnej przeszłości, w tym majątkowej. Faktycznie te zgłoszone roszczenia hamowały różnorodne zapędy władz, przed przyzwaniem na różnego rodzaju samowole dewastacyjne czy rozbiórkowe, a nawet rabunkowe. Zgłaszane roszczenia zmuszały władze krajowe do zagwarantowania stanu istnienia tych substancji majątkowych.

W ślad za Francją i Wielką Brytanią poszły inne, prawie wszystkie istniejące wówczas państwa zachodnioeuropejskie, a później i Kanada i Stany Zjednoczone. Wszystkie te państwa wymuszały po roku 1947 inwentaryzację pozycji majątkowych ocalałych w Polsce po wojnie, majątku ich obywateli i ich instytucji (podmiotów gospodarczych) pozostającego w Polsce. Zgłaszanie tych roszczeń przez rządy innych państw zachodnich w krótkim

powojennym okresie było o tyle zasadne, że we wszystkich tych krajach trwał proces szacowania strat powojennych, przywracania pełności procesów gospodarczych, demobilizacja i przestawianie gospodarek z okresu wojennego na cywilno-pokojowy i wolnorynkowy. Normalność procesu życiowego i gospodarczego sprawiała, że każdy czy to obywatel czy podmiot gospodarczy liczył straty i inwentaryzował to, co zostało i użyteczne. W Polsce było odwrotnie. Nacjonalizacyjne i poza nacjonalistyczne upaństwowienie dotychczasowej własności prywatnej oraz opór polityczny przed powrotem emigracji wojennej do kraju, a nawet duże liczebnie ucieczki z kraju, wywoływały nieufność i niepewność posiadania tego, co z wojny ocalało, a ocaleć niewiele ocalało, bo stopień zniszczenia infrastrukturalnego i rzeczowego w Polsce był ponad 85%. Z drugiej strony, nowe władze spieszyły się z nacjonalizacją i upaństwowianiem wiedząc, że mogą to zrobić tylko i natychmiast zaraz po wojnie, kiedy emigracja nie ma jeszcze możliwości powrotu i kiedy życie polityczne w Polsce po kataklizmie wojennym nie jest zorganizowane, kiedy trwa proces przemieszczania obywateli na odzyskane od Rzeszy przastare, ziemie polskie. Ta złożoność sytuacji ułatwiała władzom wprowadzenie procesów wywłaszczeniowych i jednocześnie spełnienie roszczeń zagranicznych warunkujących nawiązanie współpracy handlowej a nawet uznania dyplomatycznego.

Pod jednym względem jeszcze do roku 1951, do czasu tzw. reformy pieniężnej w Polsce, to znaczy do czasu wymiany złotego przedwojennego na nową złotówkę socjalistyczną, była wspólność systemu walutowego Polski z Europą Zachodnią, głównie z systemem anglosaskim. Wspólność tego systemu była bardzo użyteczna, przy powojennej wycenie stopnia i stanu zniszczenia i wyrabowania Polski oraz przy wycenie resztek ocalałego majątku, dóbr rzeczowych oraz zobowiązań i należności przedwojennych, wojennych i zaraz powojennych. A to pozwalało na utrzymanie przedwojennego poziomu wartości i cen przy szacowaniu wartości ocalałego majątku przyjętego później do poziomu kwotowego odszkodowań wojennych.

Nowa krajowa władza ludowa szybko wykorzystwała instrument odszkodowawczy w polityce zagranicznej. Przyjmowała propozycje roszczeń odszkodowawczych i uzależniała je od dyplomatycznego jej uznania. Tak np. zrezygnowano z odrębnego traktatu pokojowego i odszkodowań wojennych od Włoch w zamian za uznanie dyplomatyczne polskiego rządu krajowego i podpisanie z Włochami umowy na dostawę polskiego węgla. Większą wartość miało dla komunistycznego rządu polskiego uznanie dyplomatyczne przez rząd Republiki

Włoskiej, niż odszkodowania wojenne od Włoch, czy zwrot polskiego mienia, które w różny sposób znalazło się po wojnie na terenie Włoch, np. 1 468 polskich wagonów kolejowych, o które kłóciliśmy się do lat 70-tych. Nowa władza opanowująca kraj, po straszliwym zniszczeniu i wyrabowaniu przez sąsiadów, przyjęła na siebie i na Naród ciężkie różnorodne zobowiązania ekonomiczne odmawiając jednocześnie przyjęcia zagranicznej i międzynarodowej pomocy gospodarczej, np. w ramach Planu Marshalla dla Europy, aby świat zewnętrzny nie miał wglądu w to, co pod pozorem reform i doktryny równości społecznej wprowadzała w Polsce i aby nikt nie miał wglądu w jej stosunki gospodarcze ze Związkiem Sowieckim. Narodowi za zupełną dano hasło odbudowy stolicy i zagospodarowania Ziemi Zachodnich, ale bez prawa do własności czegokolwiek. W tych okolicznościach spłata zobowiązań wobec zagranicy, Zachodu czy Wschodu, stała się przymusem państwowym.

W całym powojennym okresie, począwszy od roku 1947 do roku 1975, Polska zawarła z 12 państwami umowy/układy odszkodowawcze za mienie i interesy cudzoziemskie, ocalałe i pozostałe po II wojnie światowej w Polsce, a przejęte przez władze państwowe, powojennej Polski. I tak;

Z Republiką Francuską Polska podpisała najpierw protokół uzgodnień w przedmiocie odszkodowań z 1 sierpnia 1946 roku a następnie układ z dnia 19 marca 1948 roku dotyczący udzielenia przez Polskę odszkodowań dla interesów francuskich dotkniętych ustawą nacjonalistyczną z dnia 3 stycznia 1946 roku oraz protokół uzupełniający z dnia 7 września 1951 roku, a następnie uzupełnienie do tego układu z dnia 30 listopada 1963 roku, którymi Polska zobowiązała się wypłacić Francji odszkodowanie w łącznej kwocie 65 mln dolarów USA. Odszkodowanie obejmowało upaństwowienie francuskich towarzystw działających w Polsce do 1 września 1939 roku i według stanu ocalałego na dzień ustawy nacjonalizacyjnej z dnia 3 stycznia 1946 roku, np. towarzystwa włókiennicze /3/, węglowe/3/, oraz towarzystwa polskie z większościami udziałem kapitału francuskiego /39/ oraz z mniejszościowym udziałem kapitału francuskiego /7/, oraz za mienie osób prywatnych obywatelstwa francuskiego. Układ obejmował także zobowiązania za mienie prywatnych osób polskich zamieszkałych we Francji, których Francja zaliczyła do interesów francuskich. Władze francuskie przedłożyły imienną listę tzw. francuskich osób prywatnych, których przejęte przez Państwo polskie mienie było wspólnie przez grupę polsko-francuskich ekspertów weryfikowane, inwentaryzowane i wyceniane. Osoby te, ani żaden inny ich późniejsi spadkobiercy, szczególnie odkryci po roku 1990 nie są uprawnieni prawnie do ponownego zgłaszania swych roszczeń do tego samego mienia objętego już w przeszłości

umową odszkodowawczą, nawet okreśną drogą z zatajeniem układu polsko-francuskiego a którego wcześniej ,osoby których teraz są spadkobiercami otrzymały za pośrednictwem rządu francuskiego od Polski takie odszkodowanie. Wspomnieć należy ,że Francja swoje roszczenia wyceniała w zasadzie wg cen i wartości francuskich ,gdyż motywowano poziom odszkodowań do francuskich możliwości zamiennego nabycia mienia we Francji Z analityki warunków negocjacyjnych i materiałów gospodarczych wynika, że ówczesny poziom wartościowo-cenowy w Polsce i we Francji w znacznym stopniu w krótkim okresie powojennym, był zbliżony. Skutek wojny i powojenna bieda w zasadzie analogicznie oddziaływały na poziomy wartościowo-cenowe tego okresu, w którym w życiu obywateli dominowało szczęście z ocalenia i przeżycia i wiara w trwałość warunków pokojowego rozwoju.

Z Królestwem Szwecji rząd Polski najpierw podpisał dnia 28 lutego 1947 roku protokół w sprawie interesów osób i firm szwedzkich w Polsce ,a następnie protokół i układ z dnia 29 października 1964 roku w sprawie interesów szwedzkich w Polsce, następnie uzupełniony 16 stycznia 1966 roku ,zobowiązując się do wypłaty odszkodowania w łącznej kwocie 116 mln koron szwedzkich w 17-letnim okresie. .Zobowiązanie to zostało w pełni spłacone ,a układ wygasł w roku 1967.

Z Danią Polska podpisała w dniu 13 grudnia 1948 roku protokół w sprawie interesów i mienia duńskiego w Polsce ,następnie drugi protokół w dniu 26 lutego 1953 roku oraz układ odszkodowawczy w sprawie interesów i mienia duńskiego w Polsce z marca 1953 roku. .Zgodnie z postanowieniem tego układu Polska wypłaciła państwu duńskiemu w okresie piętnastoletnim kwotę 5,700.000 koron duńskich.Za interesy duńskie uznano mienie ,prawa i inne interesy należące bezpośrednio lub pośrednio do osób fizycznych narodowości duńskiej ,do osób prawnych lub spółek handlowych ,mających swą siedzibę w powojennych granicach Polski Polska uznała także swoje zobowiązania z tytułu rent i wszelkich długów przedwojennych zaciągniętych przez Państwo Polskie i przedsiębiorstwa państwowe wobec osób duńskich. Zarazem rząd polski potwierdził także wszelkie obowiązujące gwarancje dane przez Państwo Polskie za polskie gminy publiczne.. .Za okres do uznania obywatelstwa jako kryterium prawne do odszkodowania narodowość duńską lub charakter duński osób prawnych i spółek handlowych które powinny istnieć w momencie wprowadzania polskich ustaw nacjonalizacyjnych i innych zarządzeń które dotknęły interesów duńskich ,jak i z momentu wejścia w życie pierwszego protokołu uzgodnień Wprowadzono też termin osób duńskich w

potrzebie który w zasadzie nie dotyczył Duńczyków tylko inne grupy narodowościowe w tym także Polaków .Tymczasowo do czasu ostatecznego uzgodnienia terminarza spłaty odszkodowania, mienie będące w posiadaniu obywateli duńskich w Polsce, zostało przez tych właścicieli przekazane w zarządzanie mandatariuszowi w Polsce. Duńscy właściciele mienia przejętego przez Państwo Polskie byli proszeni przez stronę polską do sporządzenia i przekazania protokołu zdawczo-odbiorczego dla przejmowanego przez państwo mienia, jako zgłoszenia nabytych praw, i uprawnień do odszkodowania, z podaniem kwoty wartości ,datę powstania i sposób nabycia mienia lub praw Chodziło o to aby nie uwzględniać przypadków nabycia mienia od Niemców w czasie wojny lub zaraz po wojnie Po spłacie umowa odszkodowawcza ostatecznie wygasła po roku 1968.

Z Konfederacją Szwajcarską i Księstwem Lichtenstein Polska podpisała w Warszawie w dniu 25 czerwca 1949 roku układ o odszkodowaniu za interesy szwajcarskie w Polsce, a następnie jego uzupełnienie sporządzone w Warszawie w dniu 26 czerwca 1964 roku, którymi zobowiązała się do wypłaty Szwajcarii odszkodowania w łącznej kwocie 53.500.000 franków szwajcarskich płatnych w 13 ratach. Umowa ta została wykonana w pełni i w umownym terminie .Państwo Polskie miało też należności od strony szwajcarskiej w paru . tytułach ,np. z tytułu tak zwanych martwych kont bankowych obywateli Polski z okresu międzywojennego lub wojennego, zaginionych którzy do roku 1949 nie podjęli środków. z tych rachunków rząd szwajcarski przekazał Polsce wykaz będących obywatelami polskimi właścicieli kont bankowych i polis ubezpieczeniowych wraz ze zgromadzonymi na nich środkami finansowymi .Decyzją polskiego rządu już lat 90-tych wszystkie środki otrzymane przez Polskę w dotychczasowym powojennym okresie od Szwajcarii w związku z likwidacją tych martwych kont w tym kraju po roku 1945, w łącznej kwocie 480.301,65 franków szwajcarskich zostały zwrócone prawowitym ich właścicielom lub ich prawnym spadkobiercom. Do wypłaty tych środków na rzecz uprawnionych spadkobierców. W Polsce właściwym było Ministerstwo Finansów, które wypłacało spadkobiercom te środki i należy się liczyć z faktem ich całkowitej wypłaty. Dane odnośnie tych wypłat zostały w Polsce po roku 1997 opublikowane.

Układem tym spłacono Szwajcarii odszkodowanie za mleczarnie, serowarnie i ich urządzenia techniczne, za przedsiębiorstwa o charakterze handlowym, przemysłowym i rzemieślniczym, a także za gospodarstwa rolne Odszkodowanie wypłacono za mienie należące do osób szwajcarskich ,które w dniu podpisania układu było w bezpośrednim lub pośrednim władaniu państwa polskiego. Państwa strony dysponowały wykazem imiennym

mienia prywatnego objętego odszkodowaniem. Do osób szwajcarskich na datę podpisania układu ,należały osoby, które jako miejsce zamieszkania wybrały Szwajcarię i Szwajcarzy. Tak więc do osób szwajcarskich zaliczono osoby o podwójnym obywatelstwie, polsko – szwajcarskim czy szwajcarsko – polskim W późniejszym okresie kiedy polskie władze nie mogły wyłączyć z puli roszczeń zgłaszanych przez różne kraje obywateli polskich posiadających obywatelstwo tego kraju, kraju tego już zamieszkania ,władze polskie postanowiły nie uznawać podwójnego już obywatelstwa .Niemniej ten fakt w umowach odszkodowawczych musiały przyjąć do wiadomości ,choć obecnie ci obywatele polscy ,którzy zostali ujęci w roszczeniach rządu kraju ich powojennego zamieszkania, zatajają ten fakt i jakby z zaniku pamięci powojennej wszczynają roszczenia o ówczesne mienie, już raz zapłacone przez Polskę, tylko, że ich rządowi kraju ich powojennego zamieszkania.

Przyjmując za punkt wyjścia przeliczeniowego ,opartym na ówczesnym międzynarodowym systemie walutowym ,a system ten był przecież oparty na parytecie złota ,i trwał aż do kwietnia 1971 roku ,można stwierdzić, że Polska w całości i ze wszystkiego cudzoziemskiego mienia rozliczyła się z dwunastoma państwami Zachodu, którym w najtrudniejszym okresie w swojej historii gospodarczej wypłaciła żądane przez nie odszkodowanie. Z tego przynajmniej względu w późniejszym już okresie mieliśmy uporządkowane stosunki finansowe z Zachodem. Uporządkowane powojenne stosunki finansowe były bardzo przydatne w epoce Gierka ,kiedy to Polska zaczęła realizować program modernizacji gospodarki i kiedy poprzez kredyty zagraniczne zaczęła zadłużać się finansowo na Zachodzie. Dla gospodarki polskiej, dla stanu finansów państwa i stopy życiowej społeczeństwa polskiego tamtych lat, było to ogromne obciążenie .Jego ciężar został przymusem politycznym władz przerzucony na całe zubożałe społeczeństwo ,obciążone liczną obowiązkowych świadczeń nie tylko świata pracy ,a głównie rolnictwa indywidualnego zwalczanego terminem karnym kułaka ,czy karnym wydobywaniem węgla przez specjalnie organizowane jednostki karno-obozowe z wcielonymi tam dziećmi opozycji niepodległościowej, a kierowanego na eksport, na spłatę zagranicznych, narzuconych nam zobowiązań odszkodowawczych .Należy nadto pamiętać, .że w tamtym okresie kiedy powojenne rządy podpisywały umowy odszkodowawcze/ indemnizacyjne w Polsce za posiadanie obcych walut ,groziła nie tylko karna ich konfiskata, ale nawet wyrok śmierci jak w Związku Sowieckim, w którym kara śmierci groziła za posiadanie futra ,a nawet czapki sobolowej .Polska, ówczesna krajowa opinia publiczna, raczej się przychyliła do stanowiska władz aby mienie cudzoziemskie zostało znacjonalizowane i przeszło na własność ogółu, na własność społeczną. Naród pamiętał pomoc jakiej kraje Zachodu udzieliły Polsce we

Wrześniu 1939 roku W Polsce władze podpisując zagraniczne odszkodowania zatajały je przed krajową opinią publiczną ,a ich spłata tam gdzie następowała węglem jak np. do Francji, propagandowo wychwalano eksport polskiego węgla do tego kraju z chwałą dla górniczego stanu. O tym ,że węgiel jedzie na spłatę zobowiązań po nacjonalizacyjnych społeczeństwo, aż do lat 90-tych nie było informowane.

Z Królestwem Holandii ,Polska podpisała odpowiednio dwa protokoły uzgodnień, a następnie układ z dnia 20 grudnia 1963 roku o odszkodowaniu za niektóre interesy holenderskie w Polsce i z godnie z jego postanowieniami wypłaciła Holandii kwotę 9.050.000 florenów holenderskich, .Spłaty następowały w ratach .Po wykonaniu spłat układ ostatecznie wygasł w latach siedemdziesiątych.

Z Grecją rząd Polski podpisał układ o odszkodowaniu za interesy greckie w Polsce ,w Warszawie w dniu 22 listopada 1963 roku,, którym zobowiązał się do wypłaty gotówkowo .odszkodowania w kwocie 230.000 dolarów amerykańskich. Po spłacie odszkodowania układ wygasł.

Z Królestwem Norwegii rząd Polski podpisał w Oslo, w dniu 23 grudnia 1955 roku układ o wzajemnej redukcji zobowiązań/roszczeń jakie oba Państwa miały wzajemnie w stosunku do siebie .Kwota roszczenia odszkodowawczego Norwegii była określona na 90 mln koron norweskich. Po redukcji wzajemnych zobowiązań strony potwierdziły wygaśnięcie układu.

Ponadto rząd Polski podpisał taki układ z Austrią wypłacając jej odszkodowanie w kwocie 71.5 miliona szylingów austriackich płatnych w 12 ratach .Podpisano także taki układ z .Belgią i Luksemburgiem którym wypłacono 600 mln franków belgijskich oraz z Kanadą której wypłacono odszkodowanie w kwocie 1,225 tys dolarów kanadyjskich płatnych w 7 ratach. Tak więc w bardzo krótkim okresie po zakończeniu wojny o odszkodowania w pierwszej kolejności wystąpiły państwa europejskie sojusznicy Polski z czasów wojny, a potem dopiero kraje Ameryki Północnej.

Odszkodowania majątkowe wobec USA

Izba Reprezentantów Kongresu USA już w lipcu 2008 roku zaczęła przygotowywać rezolucję wzywającą władze polskie do zwrotu lub do wypłaty rekompensaty właścicielom mienia prywatnego – jak użyto terminu „zagrabionego przez III Rzeszę i rządy komunistyczne”. We wrześniu 2008 roku projekt ten został przyjęty i Kongres Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej przyjął taką rezolucję Nr 371 z dnia/ ..... , której treść zasadniczo nie odbiega od projektu. Projekt tej rezolucji był omawiany w prasie

polskiej, a sama rezolucja w małym stopniu, również w Parlamencie Polskim projekt był omawiany, i był przedmiotem oświadczeń i interpretacji poselskich, głównie Polskiego Stronnictwa Ludowego .

Rezolucja ta nie wspomina, że problem powojennych odszkodowań majątkowych za pozostałe i ocalałe po straszliwej niemieckiej, wojennej okupacji Polski, mienie amerykańskie zostało przez ówczesne polskie władze krajowe ,uznawane przez Stany Zjednoczone, zostało mocą układu odszkodowawczego zawartego przez rząd Polski z rządem Stanów Zjednoczonych już w roku 1960.splacone w całości.

Rezolucja ingeruje w wewnętrzne sprawy polskie, gdyż ujmuje się przede wszystkim jakby za mniejszością żydowską Polski międzywojennej, której mienie rzekomo zostało zrabowane przez polskie rządy. Należałoby to mienie wymienić i omówić publicznie. Stany Zjednoczone już od roku 1960 dysponują wykazem takiego mienia tej mniejszości przekazanego im przez ich powojennych, a przedwojennych polskich, obywateli oraz przez powojenne rządy polskie. Takim zestawem mienia dysponowały organizacje mniejszości narodowej w Polsce, a nam ten wykaz był dobrze znany i w Polsce on jest, powinien być upubliczniony, aby było wiadomym, za które mienie już raz Polska (obywatele polscy) zapłaciła i jakie pozycje tego upaństwowionego przez władze komunistyczne mienia majątkowego zostały później, nie tylko po roku 1990 zwrócone ,a potem natychmiast sprzedane.

Rezolucja wzywa kraje Europy Środkowej i Wschodniej wyzwolone po 1989 roku spod sowieckiego zwierzchnictwa i dyktatury komunistycznej, do zwrotu lub rekompensaty za mienie prywatne i społeczno-wyznaniowe, niestosownie skonfiskowane podczas epoki nazistowskiej i komunistycznej, a nawet ponagla poszczególne kraje tego regionu do zapewnienia, że ustawodawstwo zwrotu lub rekompensowania zajętego mienia nie jest należycie wdrażane. W rezolucji używa się nawet terminu „złupionego”, stawiając jakby znak równości pomiędzy hitlerowskim reżimem okupacyjnym a powojennymi dyktaturami komunistycznymi w tych krajach. Nie wspomina natomiast nic w rezolucji i nie wymienia się spadkobierców reżimu nazistowskiego, a więc Niemiec, jako zobowiązanego płatnika do wypłaty rekompensaty za zrabowane czy zniszczone przez ten ludobójczy reżim niemieckiej III Rzeszy, odszkodowań tym, o których resztkowe ocalałe z wojny mienie, w większości odbudowane po wojnie przez narody tych krajów, Kongres w rezolucji się dopomina. Jakoś

nigdy Stany Zjednoczone i Kongres nie upomniały się o odszkodowania dla ofiar wojennych od tego reżimu, który wywołał tak straszliwą w skutkach dla ludzkości wojnę. Wzywa, niemal natychmiast, Polskę do uchwalenia ustawodawstwa takiego, aby posiadacze przedwojennego mienia prywatnego przejętego i upaństwowionego przez komunistyczny rząd polski po II wojnie światowej, byli w stanie otrzymać zwrot tego mienia lub, tam gdzie to nie możliwe wypłacono rekompensatę ,nadmieniając, że wielu z tych byłych właścicieli mienia jest już dobrze po 80-tce, a nawet starszych. Wzywa też Sekretarza Stanu USA do dalszego zaangażowania się w otwarty dialog z Rządem Polski i aby w Polsce wszechstronnie i rzetelnie zwrócono lub zrekompensowano za byłe mienie prywatne. O czyje mienie więc chodzi. Powojenni obywatele Stanów Zjednoczonych, a byli przedwojenni obywatele polscy już taką rekompensatę otrzymali i to za pośrednictwem Rządu USA. Wykazem tych byłych obywateli Polski, którzy za mienie otrzymali odszkodowania Rząd USA dysponował, a był on załącznikiem do polsko-amerykańskiego układu odszkodowawczego, który to układ jest w zbiorze Biblioteki Kongresu USA, a tym samym i ten jej integralny załącznik ,choć w zestawie internetowym układ jest, ale bez załącznika. Tym zawartym układem odszkodowawczym Stany Zjednoczone wzięły na siebie odpowiedzialność wypłaty otrzymanego od Polski odszkodowania swoim obywatelom zgłoszonym na amerykańskiej liście roszczeń prywatnych od Polski ustalonej po inwentaryzacyjnie i w Polsce przed rokiem 1960. Zawarcie układu z Polska oznaczało że Rząd USA zgodził się na wynegocjowaną kwotę ,która miała stanowić źródło finansowania roszczeń ich obywateli. Tym samym układ przeniósł odpowiedzialność za wypłatę tego odszkodowania osobom indywidualnym ze strony polskiej na amerykańską.

Skoro rezolucja nie dotyczy mienia lub interesów obywateli USA znaczy to, że Kongres ingeruje w wewnętrzne sprawy polskie. Polska ma prawo rozwiązywać swoje wewnętrzne problemy bez dyktatu zewnętrznego, tym bardziej, że sprawa tak zwanych zobowiązań za armię gen. Hallera z czasów I wojny światowej i tworzenia jej na terenie USA potem Kanady nie była przez Rząd Stanów Zjednoczonych rozwiązana niemal do lat 1990-tych, a więc przez ponad 70 lat. Amerykanie znają zapewne stanowisko Rządu USA w kwestii powojennego zwrotu polskiego mienia, państwowego i prywatnego, zrabowanego przez ludobójczy nazistowski reżim w Polsce w czasie II wojny światowej, jego losy i powojenne przywłaszczenie, czy też przez inny obcy nam reżim, a co jakoś zostało zapomniane. Rezolucja nie mająca mocy prawnej, powinna być w publicystyce naukowej przedmiotem analitycznych i ekonomiczno-prawnych rozważań.

W dniu 16 lipca 1960 roku rząd Polski podpisał z rządem USA układ dotyczący roszczeń majątkowych obywateli i instytucji USA od Polski za pozostawiony i ocalały w Polsce majątek obywateli i instytucji amerykańskich. Zgodnie z art.1 tegoż traktatu/umowy Rząd Polski zobowiązał się zapłacić, z Rząd USA przyjąć, 40 mln ówczesnych dolarów amerykańskich za całkowite uregulowanie i zaspokojenie wszystkich roszczeń obywateli USA, zarówno osób fizycznych jak i prawnych, z tytułu nacjonalizacji i innego rodzaju przejęcia przez Polskę mienia oraz praw i interesów związanych lub odnoszących się do mienia, które nastąpiło w Polsce przed dniem podpisania i wejścia tego układu w życie. Spłata tego zobowiązania przez Polskę następowała do Sekretarza Stanu USA w rocznych ratach i została w całości spłacona i rozliczona dnia 10 stycznia 1981 roku.

Do roszczeń objętych tą umową zaliczono wówczas nacjonalizację i innego rodzaju przejęcia przez Polskę mienia oraz praw i interesów związanych lub odnoszących się do mienia, przejęcia własności albo utraty używania lub użytkowania mienia na podstawie polskich ustaw, dekretów lub innych zarządzeń ograniczających lub uszczuplających prawa i interesy przedsiębiorstw, które zostały znacjonalizowane lub przejęte przez Polskę i długów, które obciążały mienie znacjonalizowane, czy przejęte przez Polskę.

Za datę przejęcia przez Polskę tego mienia przyjęto datę polskich ustaw, dekretów lub innych decyzji. Wszystkie mienie przejęte przez Polskę, a ocalałe z wojny było oceniane, przez specjalistów obu stron. Dla tego celu powołano dwustronne grupy eksperckie i do tej grupy ekspertów, USA delegowały swoich przedstawicieli do swojej Ambasady w Warszawie. Eksperci ci weryfikowali poszczególne pozycje zgłaszane przez ich właścicieli oraz przez przedstawicieli władz polskich, które pozycje i czyjego mienia zostały znacjonalizowane po stanie inwentaryzacyjnym.

Zasady umów odszkodowawczych polegały na tym, że były zawierane z tymi państwami ,których przedwojenne resztkowe po wojnie mienie zostało upaństwowione, utrata jego własności lub użytkowania przez pierwotnych cudzoziemskich właścicieli, a przeszło w użytkowanie Państwa Polskiego .Istotą tych umów była i jest zasada, że przy spełnieniu przez stronę polską warunków zapłaty uzgodnionej kwoty odszkodowawczej ,umowy te dla strony polskiej miały skutek zwalniający stronę polską w przedmiocie zaspokojenia roszczeń podmiotów /osób fizycznych i prawnych/ uprawnionych i obcych, skutek zwalniający został osiągnięty bez względu na fakt czy osoby uprawnione wystąpiły z właściwym roszczeniem czy też nie .Państwa strony zawierające układ były świadome faktu ,że wypłata odszkodowań

w pełnej przedwojennej wartości i przez wyniszczone i wyrabowane wojną Państwo Polskie była z ekonomicznego punktu widzenia nie możliwa do spełnienia. Dążono do ustalenia możliwie najrealniejszego poziomu wartości, i możliwości spłaty komunistycznej gospodarki. Rządy państw roszczeniowych godziły się na wynegocjowane kwoty uznając w stopniu porównywalnym, że uzyskane poziomem kwotowym odszkodowanie pozwala jego byłym posiadaczom na właściwe zagospodarowanie już nowym mieniem w kraju otrzymującym odszkodowanie. Ze strony niektórych państw było to rozważne stanowisko. Zarzuty czy ewentualne późniejsze roszczenia, co do rzekomego nie wypłacenia odszkodowania indywidualnym osobom pojawiające się już po zawarciu tych układów, nie mogły i nie mogą być kierowane do Polski, czy w Polsce, ponieważ to rządy tych państw, otrzymując odszkodowanie w całości spłaty interesów swojego państwa, przejęły na siebie rozdział tych kwot i to bez prawa jakiegokolwiek udziału strony polskiej. Polska strona nie miała w żadnym okresie prawa ani wpływu na decyzje wydawane przez rząd, który otrzymał odszkodowanie w przedmiocie wypłaty odszkodowania w kraju, który je otrzymał czy też ewentualnej odmowy wypłaty odszkodowania komuś za kogo ten rząd pobrał od Polski to odszkodowanie. Rozdziałem kwot w kraju otrzymującym odszkodowanie zajmowały się specjalne organa powołane w tych państwach do realizacji zadań i programów wynikających z tych zawartych z Polską układów. Zaznaczyć należy, że współczesna wartość wypłaconych odszkodowań wynosi około dwóch miliardów dolarów amerykańskich...

Warunkiem wspólnym niemal wszystkich umów odszkodowawczych stawianym przez rządy państw roszczeniowych było posiadanie obywatelstwa tego kraju. Niektóre z tych państw do terminu własnego obywatelstwa zaliczały także obywatelstwo podwójne np. polsko-amerykańskie oraz fakt stałego osadnictwa w tym kraju. Z tego też względu pewna część byłych obywateli polskich, która po ocaleniu znalazła się w danym państwie roszczeniowym nabyła poprzez rząd tego kraju prawo do odszkodowania za utraczone /upaństwowione/ swoje mienie i swoje interesy w Polsce. Skoro nabyła odszkodowanie ponad 50 lat temu, nie może liczyć, ani ich spadkobiercy, że teraz wolna i demokratyczna Polska zwróci im to mienie w zmienionej wielonakładowo inwestycyjnie naturze lub, że ponownie wypłaci im rekompensatę pieniężną i to według ich obecnej wartości wolnorynkowej. Sytuacja gospodarcza lat 50-tych czy 60-tych ubiegłego wieku w niczym nie równa się obecnej, to dwie odmienne ekonomicznie epoki. Nie należy też liczyć, że w Polsce jest życzeniowy bałagan, że nie posiadamy dowodów inwentaryzacyjnych mienia przypisanego do każdej umowy odszkodowawczej. Wszelka tego rodzaju dokumentacja została zarchiwizowana, można i należy się nią obowiązkowo posługiwać przy wszelkiego rodzaju

zgłaszanych roszczeniach majątkowych .Polskie Sądy powinny dysponować wszystkimi tymi umowami odszkodowawczymi wraz z przypisanymi do nich wykazami majątkowymi i w każdym przypadku żądać udowodnienia obywatelstwa z czasokresu umowy odszkodowawczej oraz przedkładania państwowego potwierdzenia że, za dane mienie /nieruchomość/ zostało lub nie zostało w żadnym przypadku wypłacone odszkodowanie. Należy też od własnych ,polskich urzędów żądać dowodów i potwierdzeń czy za daną nieruchomość zostało wypłacone odszkodowanie ,komu i kiedy, tzn. umową z danym państwem lub w inny sposób ,bo takie indywidualne przypadki wypłaty odszkodowań osobom fizycznym w okresie powojennym były. Tymi wszystkimi dowodami wypłaty odszkodowania dysponowało powojenne Ministerstwo Skarbu ,Ministerstwo Finansów, Bank Handlowy w Warszawie S.A., Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Prezydent m.st.Warszawy a także kilka innych instytucji państwowych funkcjonujących nadal.

**UKŁAD MIĘDZY RZĄDEM POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ I
RZĄDEM STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI DOTYCZĄCY ROSZCZEŃ
OBYWATELI STANÓW ZJEDNOCZONYCH**

Rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Rząd Stanów Zjednoczonych Ameryki, pragnąc dokonać uregulowania roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych do Polski oraz pragnąc dokonać postępu w stosunkach gospodarczych między obu krajami, uzgodniły, co następuje:

ARTYKUŁ I

- A. Rząd Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zwany dalej Rządem Polskim, zgadza się zapłacić a Rząd Stanów Zjednoczonych przyjąć sumę \$ 40.000.000.- w walucie Stanów Zjednoczonych na całkowite uregulowanie i zaspokojenie wszystkich roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych, zarówno osób fizycznych jak prawnych, do Rządu Polskiego z tytułu nacjonalizacji i innego rodzaju przejęcia przez Polskę mienia oraz praw i interesów związanych lub odnoszących się do mienia, które miało miejsce w dniu lub przed dniem wejścia w życie niniejszego Układu.
- B. Zapłata przez Rząd Polski sumy \$ 40.000.000 będzie dokonana do rąk Sekretarza Stanu Stanów Zjednoczonych w dwudziestu rocznych ratach po \$ 2.000.000 w walucie Stanów Zjednoczonych, przy czym każda rata powinna być uiszczona w dziesiątym dniu stycznia, poczynając od dnia dziesiątego stycznia 1961 roku.

ARTYKUŁ II

Roszczeniami, o których mowa w artykule **i** które są uregulowane i zaspokojone niniejszym układem, są roszczenia obywateli Stanów Zjednoczonych z tytułu:

- a) nacjonalizacji i innego rodzaju przejęcia przez Polskę mienia oraz praw **i** interesów związanych lub odnoszących się do mienia;
- b) przejęcia własności albo utraty używania lub użytkowania mienia na podstawie polskich ustaw, dekretów lub innych zarządzeń, ograniczających lub uszczuplających prawa i interesy związane lub odnoszące się do mienia, przy czym rozumie się, że dla celów niniejszego ustępu datą przejęcia własności albo

utruty używania lub użytkowania jest data, w której tego rodzaju polskie prawa, dekrety lub inne zarządzenia zostały po raz pierwszy zastosowane do mienia; oraz

c) długów przedsiębiorstw, które zostały znacjonalizowane lub przejęte przez Polskę i długów, które obciążały mienie znacjonalizowane, przejęte na własność lub inaczej przejęte przez Polskę.

ARTYKUŁ III

Suma zapłacona Rządowi Stanów Zjednoczonych w myśl artykułu I niniejszego układu zostanie rozdzielona w sposób i zgodnie z metodą podziału, zastosowanymi wedle uznania Rządu Stanów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ IV

Po wejściu w życie niniejszego układu Rząd Stanów Zjednoczonych nie będzie przedstawiał Rządowi Polskiemu ani nie będzie popierał roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych do Rządu Polskiego, o których mowa w artykule I niniejszego układu. W przypadku gdyby takie roszczenia zostały bezpośrednio przedłożone przez obywateli Stanów Zjednoczonych Rządowi Polskiemu. Rząd Polski przekaze je Rządowi Stanów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ V

- A. Dla ułatwienia Rządowi Stanów Zjednoczonych rozdziału pomiędzy wnoszących roszczenia sumy mającej być zapłatą przez Rząd Polski, Rząd Polski dostarczy na życzenie Rządu Stanów Zjednoczonych takich informacji lub dowodów zawierających szczegóły dotyczące własności i wartości mienia oraz praw i interesów związanych lub odnoszących się do mienia, jakie mogą być potrzebne lub odpowiadające temu celowi, a w przypadku gdyby takie informacje lub dowody zostały uznane za niewystarczające, zezwoli na zbadanie przez przedstawicieli Rządu Stanów Zjednoczonych, w zakresie dopuszczalnym przez przepisy polskie, mienia do którego zgłoszono roszczenie, jako do mienia znacjonalizowanego lub przejętego przez Polskę.
- B. W celu zabezpieczenia Rządu Polskiego przed możliwym dochodzeniem praw za pośrednictwem krajów trzecich, lub w inny sposób, roszczeń uregulowanych niniejszym układem, Rząd Stanów Zjednoczonych dostarczy Rządowi Polskiemu kopii takich formalnych oświadczeń odnośnie roszczeń, jakie zostaną przedstawione przez wnoszących roszczenia oraz kopii decyzji dotyczących ważności i wysokości roszczeń.

- C. Odnosnie każdego roszczenia, które zostało przez Rząd Stanów Zjednoczonych uznane za ważne, Rząd Stanów Zjednoczonych dostarczy Rządowi Polskiemu oryginalne dokumenty odnoszące się do mienia znacjonalizowanego lub przejętego przez Polskę, z których wynika roszczenie, włączając akcje osób prawnych, stanowiące własność wnoszącego roszczenie, o ile całość mienia takiej osoby prawnej zostało znacjonalizowana lub przejęta przez Polskę. W przypadku gdy roszczenie nie jest oparte na takich dokumentach, Rząd Stanów Zjednoczonych dostarczy Rządowi Polskiemu zwolnienie z zobowiązania podpisane przez wnoszącego roszczenie.
- D. Obydwa Rządy będą sobie wzajemnie dostarczać informacji lub udzielać pomocy w zakresie podanym w paragrafach A, B i C niniejszego artykułu, wedle procedury mającej być uzgodnioną pomiędzy obu Rządami.

ARTYKUŁ VI

W ciągu 30 dni po wejściu w życie niniejszego układu Rząd Stanów Zjednoczonych odwoła swoje zarządzenia blokujące wszelkie polskie mienie w Stanach Zjednoczonych.

ARTYKUŁ VII

Załącznik do niniejszego układu stanowi integralną część tego układu.

ARTYKUŁ VIII

Niniejszy układ wchodzi w życie z dniem jego podpisania. Na dowód czego podpisani, zaopatrzeni we właściwe pełnomocnictwa przez swoje Rządy, złożyli podpisy na niniejszym układzie. Sporządzono w Waszyngtonie dnia 16 lipca 1960 r. w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i angielskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne.

ZA RZĄD POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

ZA RZĄD STANÓW ZJEDNOCZONYCH AMERYKI

ZAŁĄCZNIK

Dla celów rozdziału przez Rząd Stanów Zjednoczonych sumy mającej być zapłaconą przez Rząd Polski, "roszczeniami obywateli Stanów Zjednoczonych" są prawa i interesy związane i odnoszące się do mienia znacjonalizowanego, przejętego na własność lub inaczej przejętego przez Polskę, które od daty nacjonalizacji, przejęcia na własność lub innego przejęcia, do dnia wejścia w życie niniejszego układu, były nieprzerwanie, z zastrzeżeniem postanowień w paragrafach B i C niniejszego załącznika:

- a) bezpośrednio własnością osób fizycznych będących obywatelami Stanów Zjednoczonych;
- b) bezpośrednio własnością osób prawnych utworzonych na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub ich innej jednostki politycznej, których pięćdziesiąt procent lub więcej kapitału akcyjnego lub udziałów majątkowych było własnością obywateli Stanów Zjednoczonych;
- c) bezpośrednio własnością osób prawnych utworzonych na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub ich innej jednostki politycznej, których pięćdziesiąt procent lub więcej kapitału akcyjnego lub udziałów majątkowych było własnością osób fizycznych będących obywatelami Stanów Zjednoczonych, bezpośrednio lub pośrednio poprzez udziały w jednej lub kilku osobach prawnych jakiegokolwiek narodowości.;
- d) pośrednio własnością osób fizycznych będących obywatelami Stanów Zjednoczonych lub osób prawnych utworzonych na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub ich innej jednostki politycznej, poprzez udziały w osobach prawnych utworzonych na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub ich innej jednostki politycznej, które nie zostały objęte wyżej kategorią /b/ lub /c/;
- e) pośrednio własnością osób objętych wyżej kategorią /a/, /b/ lub /c/, poprzez własność kapitału akcyjnego lub bezpośrednich udziałów majątkowych w osobach prawnych utworzonych na podstawie prawa polskiego, których jakakolwiek część mienia została przejęta przez Polskę, lub w osobach prawnych utworzonych na podstawie prawa niemieckiego, których przeważająca część mienia została przejęta przez Polskę;
- f) pośrednio własnością osób objętych wyżej kategorią /d/ poprzez własność osób prawnych, o których mowa w końcu zdania dotyczącego tej kategorii, kapitału

akcyjnego lub bezpośrednich udziałów majątkowych w osobach prawnych utworzonych na podstawie prawa polskiego, których jakakolwiek część mienia została przejęta przez Polskę, lub w osobach prawnych utworzonych na podstawie prawa niemieckiego, których przeważająca część mienia została przejęta przez Polskę, a które zaprzestały swej działalności; lub

- g) pośrednio własnością osób objętych wyżej kategorią /a/, /b/, /c/ lub /d/, mających interesy, które łącznie stanowią znaczną sumę, przez każdą ilość osób prawnych zorganizowanych na podstawie prawa jakiegokolwiek kraju, których znaczna część mienia została przejęta przez Polskę, z wyjątkiem jednak interesów, które podlegają odszkodowaniu na mocy jakiegokolwiek innego układu międzynarodowego, w których stroną jest Polska.
- B. Osoby prawne utworzone na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub innej jednostki politycznej, które zostały zreorganizowane w drodze postępowania sądowego, po tym, jak ich mienie lub prawa i interesy związane lub odnoszące się do mienia zostały znacjonalizowane lub przejęte przez Polskę, będą uczestniczyły w sumie mającej być zapłaconą przez Rząd Polski tylko w takiej mierze, w jakiej kapitał akcyjny lub udziały majątkowe w takich osobach prawnych były w czasie nacjonalizacji lub innego przejęcia własnością osób fizycznych będących obywatelami Stanów Zjednoczonych, bezpośrednio lub pośrednio poprzez udziały w jednej lub kilku osobach prawnych, utworzonych na podstawie prawa Stanów Zjednoczonych, jednego z wchodzących w skład stanów lub ich innej jednostki politycznej.
- C. Roszczenia oparte w całości lub części na własności nabytej po dacie zastosowania dyskryminujących niemieckich zarządzeń, pozbawiających lub ograniczających prawa właścicieli takiej własności, będą partycypować w sumie mającej być zapłaconą przez Rząd Polski tylko w takiej części tych roszczeń, które nie są oparte na własności nabytej w tych warunkach.

PROTOKÓŁ

Przedstawiciele Ministerstwa Finansów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz Rządu Stanów Zjednoczonych, mając na uwadze realizację postanowień Artykułu 5-go Układu pomiędzy Rządami Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz Stanów Zjednoczonych, dotyczącego Roszczeń obywateli Stanów Zjednoczonych, zawartego w Waszyngtonie w dniu 16 lipca 1960 r., spotkali się w Warszawie i uzgodnili, co następuje:

W celu wykonania postanowień Artykułu 5-go Układu dotyczącego Roszczeń Rząd Stanów Zjednoczonych wyznaczy specjalnego reprezentanta oraz jego zastępcę, którzy będą wchodzić w skład Ambasady Stanów Zjednoczonych, jako urzędnicy dyplomatyczni, odpowiedzialni przed Ambasadorem Stanów Zjednoczonych.

Reprezentant Stanów Zjednoczonych pełnić będzie rolę łącznika pomiędzy "Foreign Claims Settlement Commission" Stanów Zjednoczonych a Ministerstwem Finansów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zwanym dalej Reprezentantem Polskim, które będzie dostarczać informacji przewidzianych w Artykule 5-ym Układu dotyczącego Roszczeń. Reprezentant Stanów Zjednoczonych, pełniąc swoje czynności przy pomocy odpowiedniego zespołu współpracowników, będących również członkami zespołu pracowników Ambasady, wyznaczonymi do tego celu będzie kierować zapytania na piśmie do Polskiego Ministerstwa Finansów i/lub do jego wyznaczonych przedstawicieli - oraz pozostawać będzie z nim w łączności w celu uzyskania informacji niezbędnych do sprawdzenia bądź oddalenia roszczeń, objętych wyżej wymienionym Układem.

1. Reprezentant Stanów Zjednoczonych pełnić będzie swe czynności tak długo, jak długo wymagać tego będzie wykonanie postanowień Artykułu 5- go, lecz jeżeli Kongres -Stanów Zjednoczonych określiłby termin dla zakończenia prac związanych z zaspokojeniem roszczeń, Ministerstwo Finansów zgadza się w miarę możliwości współdziałać z "Foreign Claims Settlement Commission" dla ułatwienia tej Komisji wywiązania się z jej obowiązków.
2. Ministerstwo Finansów wyraża zgodę i gotowość do udzielania wymaganych informacji, opartych na istniejących dokumentach oraz innych dostępnych danych - w czasie nie dłuższym niż 6 miesięcy od otrzymania prośby o taką informację. Każda taka prośba winna

szczegółowo wskazywać, jakich informacji potrzebuje "Foreign Claims Settlement Commission" dla ustalenia tytułu prawnego, stanu i wartości mienia, na którym opiera się roszczenie.

3. Dla ułatwienia "Foreign Claims Settlement Commission" określenia wartości małych miejskich i wiejskich posiadłości, Reprezentant Polski dostarczy Reprezentantowi Stanów Zjednoczonych informacji o przedwojennych cenach gruntów ornych i leśnych różnych klas, położonych w różnych rejonach kraju, o cenach placów miejskich oraz o cenach typowych budynków mieszkalnych miejskich i wiejskich, jak również o wartości typowych małych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych, zakładów rzemieślniczych i t.d., opartych na szacunkach ubezpieczeniowych oraz na innych dostępnych danych. Jeżeli tak sporządzony szacunek wartości określonego mienia z rodzaju wyżej wymienionych, okazałby się, wskutek szczególnych warunków, niewystarczającym dla celów "Foreign Claims Settlement Commission", to Reprezentant Polski dostarczy wszystkich dostępnych danych o przedwojennej wartości takiego określonego mienia.
4. Na prośbę Reprezentanta Stanów Zjednoczonych Reprezentant Polski dostarczać będzie szacunki wartości mienia znacjonalizowanego, tak jak zostały one sporządzone przez władze polskie w dniu przejęcia tego mienia. Reprezentant Polski dostarczać będzie przez swych przedstawicieli w miarę możliwości, informacji co do rozmiarów i stopnia szkód, poniesionych przez dane mienie w wyniku wojny oraz okupacji przez nieprzyjaciela.
5. Uzgodniono, że inspekcje i badania na miejscu przeprowadzane będą wówczas gdy "Foreign Claims Settlement Commission" uzna informacje dostarczone stosownie do paragrafu 3 i 4 - za niewystarczające do ustalenia faktów, niezbędnych dla oceny wchodzącego w grę roszczenia. W takich przypadkach stosować się będzie następujący sposób postępowania:
  - a) Reprezentant Stanów Zjednoczonych przedkładać będzie Reprezentantowi Polskiemu prośbę na piśmie o przeprowadzenie badania na miejscu, wskazując okoliczności, które takie badanie będzie miało ustalić.

- b) Nie później niż w ciągu jednego miesiąca od otrzymania takiej prośby, Reprezentant Polski uzgodni z Reprezentantem Stanów Zjednoczonych zakres i czas takiego badania lub dostarczy takich dodatkowych materiałów, informacji i danych dotyczących tej sprawy, które mogą - według oceny "Foreign Claims Settlement Commission" - uczynić takie badanie zbędnym
  - c) Reprezentant Polski będzie towarzyszyć Reprezentantowi Stanów Zjednoczonych przy dokonywaniu inspekcji i badań na miejscu. Reprezentant Polski powiadamiać będzie Reprezentanta Stanów Zjednoczonych o tym, że określone wymagane badania nie mogą być przeprowadzone z uwagi na zakazy przepisów polskich.
6. Reprezentant Stanów Zjednoczonych przekazywać będzie Reprezentantowi Polskiemu kopię każdego roszczenia zgłoszonego w terminie, określonym przez "Foreign Claims Settlement Commission" zgodnie z przepisami Stanów Zjednoczonych, jak również kopię każdej ostatecznej decyzji "Foreign Claims Settlement Commission" w odniesieniu do zgłoszonych we właściwym terminie roszczeń, wniesionych na zasadzie Polsko-Amerykańskiego Układu dotyczącego Roszczeń.
7. Reprezentant Stanów Zjednoczonych przekazywać również będzie Reprezentantowi Polskiemu następujące dokumenty:
- a) papiery wartościowe emitowane przez osoby prawne a stanowiące własność takich osób, które uzyskują zaspokojenie roszczeń opartych na nacjonalizacji lub innego rodzaju przejęciu przez Polskę całej własności takich osób prawnych,
  - b) podpisane przez osoby wnoszące roszczenia uwierzytelnione zrzeczenia się na rzecz Państwa Polskiego ich praw z tytułu udziałów w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością lub podobnych, jeżeli udziały te nie są oparte na akcjach i jak również praw opartych na przejęciu własności lub utracie używania i korzystania z mienia położonego w Polsce - jeżeli osoby takie uzyskają zaspokojenie roszczeń swoich opartych na tego rodzaju prawach,

- c) uwierzytelnione zrzeczenia się podpisane przez osoby, które uzyskają zaspokojenie roszczeń opartych na długach przedsiębiorstw znacjonalizowanych lub przejętych przez Polskę oraz roszczeń opartych na długach, które stanowiły obciążenie mienia znacjonalizowanego lub w inny sposób przejętego przez Polskę.
8. Foreign Claims Settlement Commission zga.dza się pokrywać koszty poniesione przez Ministerstwo Finansów przy sporządzaniu uwierzytelnionych lub foto statycznych kopii dokumentów urzędowych lub akt oraz koszty specjalnych usług polskich inżynierów, architektów i innych techników w przypadkach, gdy usług takich zażąda Reprezentant Stanów Zjednoczonych.

Podpisano w Warszawie, dnia *29 listopada* 1960 roku, w dwóch egzemplarzach, każdy w językach polskim i angielskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne.